

## Tájékoztató a Nyelvművelő Munkabizottság 1963. november 4-i üléséről

A megbeszélésnek egyetlen témája volt: az ifjúság nyelve. Hogy erről a fontos kérdéstről minél több szempontú s minél eredményesebb vita bontakozhasson ki, meghívtunk néhány vendéget is: pszichológusokat, pedagógusokat, szociológusokat, ifjúsági írókat, a Budapesti Rendőrfőkapitányság gyermekvédelmi osztályának szakértőit, a KISZ Központi Bizottságának képviselőit stb. Sajnos, nem mind jöttek el. A bizottság jelen levő tagjain, Bencédy Józsefen, Ferenczy Gézá, Grétsy Lászlón, Hernádi Sándoron, Kodály Zoltánon, Kovalovszky Miklóson, Lőrincze Lajoson, Rácz Endrén, Szathmári Istvánon, Szende Aladáron és Tompa Józsefen kívül a következők vettek részt a megbeszélésen: Bartha Lajos kandidátus, a Gyermeklélektani Intézet igazgatója, Fajsek Magda, a Cukor utcai gyakorló iskola tanára, Justné Kiry Hedvig, a Gyermeklélektani Intézet osztályvezetője, Kiss Károly, a Budapesti Rendőrfőkapitányság társadalmitulajdon-védelmi osztályának h. vezetője, Komlósi Ferenc, a Budapesti Rendőrfőkapitányság gyermekvédelmi osztályának h. vezetője, Sós Levente, a Magyar Rádió ifjúsági osztályának vezetője, Szilágyi Lilla, a Gyermeklélektani Intézet munkatársa, Vásonyi Endre, a Móra Ferenc Ifjúsági Kénykiadó munkatársa, valamint — előzetes bejelentés alapján — több rádióriporter.

A vitaindító előadást Lőrincze Lajos bevezető szavai után Kovalovszky Miklós tartotta meg. Értékes beszámolójában, amelynek teljesebb, tanulmány formájában elkészített változata megtalálható a Valóság című folyóirat 1963. évi 5. számában, mindenekelőtt az ifjúság beszédmódjára jellemző nyelvi réteg meglétének okait vizsgálta meg az előadó. Rámutatott arra, hogy a fiatalságra mindig is jellemző volt a túlzott hangoskodás, a szertelenkedésre való hajlam, az újnak, a rendkívülinek, a szabálytalannak a keresése, a másoktól való különbözésnek az ösztönös vágya, az egy-egy szűkebb közösségbe való szorosabb beletartozásra, az úgynevezett „beavatottság”-ra való törekvés, s hangsúlyozta, hogy főleg ezért terjedtek el a múltban is és terjednek el ma is az ifjúság széles rétegeiben száyszámra ezek a hol szellemes, hol inkább erőltetett, hol pajkos, hol inkább trágár, hol hangulatos, hol inkább csak tiszteltelen szavak, kifejezések, fordulatok. Persze, nem minden fiatal él — vagy él vissza — egyformán ezzel a nyelvi anyaggal. Kinek-kinek a műveltségbeli színvonalától, családi környezetétől, lakóhelyétől, természetétől stb. függ, hogy az e nyelvrétegbe tartozó szavak és kifejezések közül milyen jellegűeket s milyen sűrűn használ. Nyilvánvaló, hogy az *oltári klassz* 'nagyon jó', *csurglizik* 'táncol', *tyúkszentok* 'cipő', *kobrabüvölő* 'csinos nő', *bicaj* 'kerékpár', *mankó* 'női láb', *séf* 'osztályfőnök'-féle nyelvi képződményeket nem lehet egyértelműen megítélni, hisz míg egyiknek az ötletesség, a szellemesség a legszembevetőbb vonása, addig a másikat esetleg a durvaság, az argószerűség jellemzi legjobban.

Az előadást követő vitában összesen kilencen szólaltak fel. A hozzászólók egy része főleg azt a célt tűzte maga elé, hogy az ifjúság nyelvéről az előadó által rajzolt képet még élesebbé, még árnyaltabbá tegye. Többen rámutattak arra, hogy a mai fiatalság — minden látszat ellenére — általában semmivel sem rosszabb a mindenkori ifjúságnál, sem nyelvhasználatát, sem viselkedését tekintve (Bencédy, Tompa). Hangsúlyozták hogy a fiatalok körében ma nem ritkán tapasztalható cinizmusnak, érzelmi elsivárosodásnak nem utolsósorban az az oka, hogy az utóbbi két évtized nagy társadalmi változásai következtében a régi erkölcsi normák, a régi tekintélyek már elvesztették hitelüket, az alakulóban levő újakat viszont — ez különösen a női egyenjogúsággal kapcsolatos kérdésekben mutatkozik meg — még nem tisztelik vagy nem ismerik eléggé a fiatalok (Bartha, Bencédy). Felhívták a figyelmet az ifjúsági íróknak a diáknyelv alakításában, helyes mederbe terelésében betöltött óriási szerepére (Hernádi). Kifej-

tették azt a véleményüket, hogy ennek a nyelvrétegnek kinövéseit nyesegetni, pozitív vonásait ellenben — éppen ellenkezőleg — erősíteni kell (S z a t h m á r i) stb.

Az elhangzott felszólalások másik csoportjába azok a megjegyzések tartoznak, melyek a gyakorlati tennivalóknak és a nyelvművelő bizottság lehetőségeinek együttes szem előtti tartása és mérlegelése nyomán születtek. Többen megjegyezték, hogy az ifjúság nyelvvel csak akkor foglalkozhatunk eredményesen, ha felvesszük a kapcsolatot az o kérdésben szintén érdekelt szervekkel, bizottságokkal, például az Akadémia pszichológiai bizottságával (K o d á l y) és szociológiai munkabizottságával (S z e n d e). Felmerült az a gondolat, hogy — főleg tanárok irányításával — szervezzünk széles körű szógyűjtést az ifjúság körében (G r é t s y, T o m p a) s az egybegyűlt anyag alapos feldolgozása után készítsük elő egy olyan, az ifjúság nyelvvel foglalkozó könyvnek a kiadását, amely azonkívül, hogy érdekelné a fiatalokat — talán a felnőtteket is —, egyben ízlésüket is nevelné (G r é t s y). A szógyűjtésről és a kiadványról mások is kedvezően nyilatkoztak, s egyszerűsége még pontosabban megfogalmazták a javaslatokat (B a r t h a, F a j c s e k) stb.<sup>1</sup>

A hozzászólások után K o v a l o v s z k y M i k l ó s válaszolt a felszólalóknak, majd L ő r i n c z e L a j o s zárta be az ülést. Zárószavában hangoztatta, hogy bár a nyelvművelő munkabizottság tűzte napirendjére a megvitattott kérdést, mégsem első-sorban nyelvészeti feladat az ifjúság nyelvvel való foglalkozás.

A Magyar Rádió munkatársai a megbeszélés teljes anyagát magnószalagra vették azzal a céllal, hogy az ifjúsági sorozatokban, műsorszámokban felhasználhassák. Bízunk benne, hogy az ülésen felvetett gondolatoknak a nagy nyilvánosság elé kerülése is egyengeti majd az ifjúsági nyelv helyes irányba való fejlődésének útját.

Grétsy László

## Hogyan beszél a mai ifjúság?

### Pályázati felhívás

Mindnyájan tudjuk, hogy a fiataloknak mindig volt, s mindig is lesz sajátos nyelvük, stílusuk. Folyóiratunk már megalakulásának első évtizedeiben, a múlt században is közölt diáknyelvi szavakat, sőt — részben az akkori Magyar Nyelvőr közleményei nyomán — önálló könyvecske is megjelent ebből a tárgykörből, Dobos Károlynak A magyar diáknyelv és szótára című munkája (Budapest, 1898.). Az akkori ifjúság jellegzetes szavai között ilyenek találhatók: *bekvakázik* 'elégtelet kap', *bika* 'forint', *kacsát fog* 'elégtelenre felel', *létra* 'liter', *pacalista* 'elemi iskolába járó', *'záptojás* 'basszus az énekarban' stb.

Az ilyen, kisebb vagy nagyobb embercsoport nyelvére jellemző szavak és kifejezések divatja persze változó. Mai ifjúságunk nyelve, szóhasználatára már nem sokban hasonlít a hetven vagy akár a húsz évvel ezelőtti ifjúsági nyelvhez. De hogy ma is van egy ilyen nyelvi réteg, s hogy ez a nyelv a rá jellemző szavak és kifejezések tekintetében sajátosabb, összefüggőbb és általánosabb érvényű, mint valaha, az kétségtelen (vö. Kovalovszky Miklósnak a Valóság 1963. évi 5. számában megjelent tanulmányát: „Az ifjúság nyelvéről”).

Ha azonban így van, akkor törődnünk is kell ezzel a nyelvvel. Nem nézhetjük jó szemmel, hogy ebben a széles körű elterjedtsége miatt ma már bátran „az ifjúság nyelvé”-nek nevezhető stílusrétegben olyan szavak és szólások is találhatók, sőt divatoz-

<sup>1</sup> A hozzászólások eredményeként folyóiratunknak ebben a számában — néhány sorral alább — meg is hirdetjük a szógyűjtő pályázatot. *A szerk.*